

Kui sõnadest pole enam abi

Kõik, kes töötavad inimestega, võivad kokku puutuda viha ja agressiooniga. Võimalikule füüsilisele ründele on vaja reageerida vahetult ja professionaalselt. Verge tehnika aitab ohjata ründajat tõhusalt, kuid valutult.

Tekst: Merit Lage, Fotod: TV3, erakogu

Kliiniline lastepsühholoog **Airiin Demir** on töötanud käitumis- ja sõltuvushäiretega noortega nii Norras kui ka Eestis. Praegu töötab ta sama sihtgrupiga Jõhvi noorukite ravi- ja rehabilitatsioonikeskuses. Ta nendib, et vägivaldseid olukordi tuleb rehabilitatsiooniasutustes ette olenemata riigist.

SEMINAR AGRESSIIVSE KÄITUMISE OHJAMISEST

12. septembril korraldas OÜ Corrigo sotsiaalministeeriumis seminari, kus koostöös Norra partneri AS Verge Opplæringiga tutvustati agressiivse käitumise ohjamise professionaalseid tehnikaid. Pål-Erik Ruud, Martin Kallavus ja Airiin Demir rääkisid oma kogemustest ning näitasid turvalisi võtteid vägivalda ohjamiseks tervishoiu-, haridus- ja hooldusasutustes. Seminarist võttis osa käitumis- ja sõltuvusprobleemidega laste ja noortega tegelevad spetsialistid Tapa ja Kaagvere erikoolist, noortevanglast ja ka teemaga adminstratiivselt seotud spetsialistid sotsiaalministeeriumist, haridus- ja teadusministeeriumist, justiitsministeeriumist ja õigus-kantsleri büroost.

Seminaril osalejad nõustusid, et kaitse vägivalda eest on teema, mis puudutab paljusid inimesi.

Verge meetodit esindab Eestis sotsiaal- ja tervishoiuteenuseid pakkuv OÜ Corrigo. Meetodist huvitatud inimestel on võimalik kontakteeruda e-posti aadressil airiin.demir@corrigo.ee.

Airiini on näiteks ähvardatud raudkangiga, ta on näinud, kuidas on tükkideks pekstud mööblit, noored on kallale tunginud oma eakaaslastele. “Nendes olukordades peame professionaalidena sekkuma. Verge meetodikad on mulle andnud turvatunde ja oskused vägivalda peatamiseks. Kõige olulisem on mulle olnud teadmine, et neid meetodeid kasutades ei tee ma kellelegi haiget,” kommenteerib Airiin Demir.

OSKUSLIK TEGUTSEMINE LASTE HUVIDES

Laste- ja/või hoolekandeesutuste töötajad on kohustatud tagama laste, õpilaste, töötajate või patsientide vaimse ja füüsilise turvalisuse. Turvalisust mõjutavad eelkõige töötajad oma oskuste ja teadmistega. Töötades erikoolis või erihooldeasutuses psüühikahäiretega noorte ja lastega, on vaja erialaoskusi ja tunda tööohutust, et võimalikule füüsilisele ründele adekvaatselt reageerida. Oskuslik tegutsemine aitab ära hoida ründaja enesevigastusi, töötaja või teiste laste ja noorte vigastamist.

Agressiivse käitumise ohjamise Verge meetod annab teadmisi nii kontaktimeetoditest, füüsiliste piiride seadmisest kui ka kaitsest vägivalda eest. Õpitakse konkreetseid tehnikaid ja võtteid vägivaldale vahele astumiseks. Nende oskuste abil suureneb ka töötajate (õpetajate, kasvatajate jt) teadlikkus oma käitumise mõjust teisele ja muutub arusaam agressiivsest inimesest.

Kui provotseeriva käitumise tõttu tekib töötajal hirm ja tal puuduvad teadmised, hakkab ta käituma instinktiivselt. Instinktiivne käitumine võib olla näiteks agressiivne vasturünnak või ärajooksmine. Instinktiivne käitumine ei pruugi olla parim, lähtudes lapse või noore huvist, see tekitab ebakindlust, valu või ängistust ja kinnitab jätkuvat

Töötades erikoolis on vaja erialaoskusi ja tunda tööohutust, et võimalikule füüsilisele ründele adekvaatselt reageerida. Kaader seriaalist "Nurjatud tüdrukud"(TV 3).

probleemset käitumist.

Verge meetodi positiivseid külgi on ka see, et sellega saavad hakkama kõik olenemata vanusest, kehatüübist ja pikkusest. "Tegelikult pole agressiivse käitumise ohjamise terapeutiliste võtete õigesti kasutamisel jõudu vaja. Hetkeni, kuni tuleb appi politsei või keegi muu või kuni noor rahuneb, tuleb teada, kuidas käituda, kuidas hoida teda kinni nii, et noor ei saaks ennast ega teisi kahjustada. Kui õigesti kinni hoida, rahuneb noor tavaliselt 5–10 minuti jooksul," räägib Airiin Demir.

NOORE AGRESSIIVSEL KÄITUMISEL VÕIB OLLA PALJU PÕHJUSI, NÄITEKS TRAUMAATILINE MINEVIK JA TERVIS- LIK SEISUND.

Norras õpib enamik tervishoiu-, haridus- ja hooldus- asutustes töötavatest inimestest võtteid, kuidas ohjata agressiivset käitumist. Kuigi sellest on raske rääkida, tuleb kõikides eelnimetatud asutustes ette olukordi, kus muud professionaalsed meetodid (verbaalne rahustamine, suuline piiride seadmine, motiveeriv intervjuu jms) enam ei aita ning peab teadma, kuidas olukorda sekkuda.

PROBLEEMSE KÄITU- MISE PÜRMIID

(LIHTSAMAST RASKEMAKS):

1. Käitumine, millega on lihtne toime tulla: inimene ei osuta vastupanu ja allub suulisele piiride seadmisele.
2. Verbaalne ja/või passiivne käitumine: inimene argumenteerib ega soovi sinu kehtestatud piire aktsepteerida. Siia alla kuulub ka passiivne käitumine: ta keeldub püsti tõusmast, oma tuppä minemast, kaasa tulemast vms.
3. Verbaalne või aktiivne käitumine: inimese käitumine on silmanähtavalt emotsionaalne, kuid mitte agressiivne. Aktiivne käitumine: jookseb eest ära, jookseb või hüppab ringi, teeb töötajale raskeks olukorra lahendamise füüsilisi piire seadmata.
4. Agressiivne käitumine: käitumine, mida tajutakse füüsilisel ähvardavana, ja kergema füüsilise rünnaku vormid.
5. Väga agressiivne käitumine: inimene ähvardab põhjustada tõsiseid vigastusi või tappa, tõsised füüsiliste rünnakute vormid, rünnakud ohtlike esemete või relvaga.

Tugivõte.
Ärritunud inimesega
peab alati suhtlema
vaid üks töötajatest.

Esmane
kontrollivõte.

VERGE MEETOD JA DOKUMENDID

Agressiivse käitumise ohjamise Verge tehnikad on pärit Norrast. Meetodi looja ja Norra peatreener **Päl-Erik Ruud** on valdkonnaga tegelema juba aastast 1992. “Verge on spetsiaalselt välja arendatud töötamiseks erivajadustega inimestega – see ei tee haiget ega tekita vigastusi. Tallinnas või mõnes teises linnas öhtul väljas olles võib agressiivse kaaskodaniku suhtes kasutada erinevaid enesekaitsevõtteid. Töötades laste ja noortega, kes on väljakutsuva käitumisega, peab olema valmis terapeutiliseks lähenemiseks. Kui verbaalne piiride seadmine enam ei aita, siis õigesti füüsilisi piire seades on see terapeutilise töö pikendus. Et agressiivse käitumise ohjamise meetod Verge töötaks, peab asutuse juhatus seda toetama ning see peab olema dokumentides kindlalt reguleeritud. Õpitud tehnikaid peab kindlasti iga kuu meeskonnaga treenima,

et neid ei unustataks.”

Regulatsioonis tuleb detailseilt kirjeldada, kes ja mis eesmärgil ning missuguste juhtumite korral missuguseid võtteid kasutab ning mis peab olema tehtud enne võteteni jõudmist. Asutuses peab olema kõrgel tasemel töökultuur ja töötajatel kõrged käitumisstandardid.

VÄGIVALLA OHJAMISE MEETOD EESTIS

2012. aasta suvel õpetati rühmale Eesti spetsialistidele agressiivse käitumise ohjamise meetodit. Koolitustel osalenud Kaagvere erikooli direktori **Maire Reesti** sõnul tunnevad erikooli õpilased otsekohe ära ebakindla õpetaja või kasvataja. “Õpetajad ja kasvatajad, kes pole enesekindlad, ei tule toime probleemse käitumisega, nad annavad manipulatsioonile järele vms. Nii on raskem ohjata probleemset käitumist, kehtestada piire, et tagada turvaline ja terven-

TEE RAHUNEMISE TOOLILE

Minu klassis käis kunagi hüperaktiivsete joontega poiss. Peale muu segamise hakkas ta aeg-ajalt mööda klassi ringi hüppama ja karjuma. Ükski sõnaline korralekutsumine ei aidanud. Sellises olukorras oli iga õpitegevus klassis võimatu. Meil oli kokku lepitud, et sellise käitumise korral läheb poiss rahunemise toolile, mis asub õppealajuhataja kabinetis. Kui ta oleks ise, omal jalal ja suulise korralduse peale sinna toolile läinud, oleks selle minekuga olnud juba asi lahendatud ja poiss rahunenud. Tegelikult aga tuli poiss sinna juhtida. Kõigepealt oli ta vaja klassis n-ö kinni püüda ning seejärel klassist välja tõsta. Kogu protseduur oli väga närvesööv ja aeganõudev. Vahel, kui olin ta juba peaaegu kätte saanud, rabeles ta lahti ja pidin teda jälle püüdma hakkama. Kui kätte sain, siis pidin päris tugevasti kinni hoidma, sikutama ja haarama. Väga raske on selliste olukordadega hakkama saada.

Silvia (43), algklasside õpetaja

dav keskkond,” kirjeldab Maire Reest, kes on õpitud meetodist vaimustuses ning kavatseb seda oma koolis kindlasti rakendada.

“Meetodi valdamine annab töötajale turvatunde raskete olukordade ohjamisel. Noore agressiivsel käitumisel võib olla palju põhjusi: traumaatiline minevik, tervislik seisund vms. Treeningu käigus kogesin, et võtted pole

AGRESSIIVSE KÄITUMISE OHJAMISE VERGE MEETOD SÄÄSTAB KEERULISTES OLUKORDADES NII LAPSI KUI TÖÖTAJAJAID.

valusad. Noorel pole valus, ta on fikseeritud ega saa ennast ja teisi vigastada. Kui töötajad kasutavad valu tekitavaid võtteid, põhjustab see noorel soovi vastu teha, kätte maksta, räägib erikooli direktor.

Eestis on käivitatud agressiivse käitumise ohjamise meetodi Verge instruktorite väljaõpe, kus osaleb üheksa inimest. 2013. aasta kevadeks on meeskond valmis oma teadmisi ja oskusi edasi andma. Pål-Erik Ruud on oma koostööpartneriteks Eestis valinud Martin Kallavuse, Airiin Demiri ja Jürgen Rakaselgi: nemad on ka kandidaadid tulevase Verge Eesti peatreeneri kohale. “See kõik on nagu uks uude maailma,” teatab Airiin Demir innustatult ning tema silmades on näha energiat, entusiasmi ja kirge selle teema edasiarendamiseks Eestis. ■

KAKLUS TUNNIS

9. klassis oli paar raske käitumisega poissi, kes ka omavahel ei klappinud. Neil oli olnud ennegi “füüsilisi arusaamatusi”, aga eelmisel aastal oli minu tunnis kulminatsioon. Ütleme, et nende nimed on Ott ja Jaan. Käsipallitunnis tekkis neil mingi arusaamatus, tegelikult oli juba tundi tulles õhk nende vahel pingest paks. Mis mänguolukorras juhtus, seda ma täpselt ei näinud, tegelesin just teiste poistega. Äkki oli Ott Jaani kallal. Jaan oli selili maas ja Ott tagus teda rusikaga näkku. Lööök löögi järel, veri juba jooksis. Ausalt öeldes oli mul hetkeks hirm, et ta tapab teise ära. Sõna otseses mõttes rebisin Oti Jaani küljest jõuga lahti. Ka mina pidin Otiga kähmlema, kuna ta oli afektiseisundis ja hakkas mulle vastu. Aga lahutatud ma nad sain. Hoidsin Otti veel tükk aega jõuga kinni. Ma ei kujuta ette, mis oleks saanud, kui minu asemel olnuks nääpsuke naisõpetaja. Pärast olin ise šokis ja ka klass, kõik kohalolijad kirjutasid seletuskirjad. Hiljem tuli välja, mis oli nende vahel juhtunud, aga sellegipoolest ei saa ma lasta poistel üksteist vigaseks või surnuks taguda. Minu arust on hädavajalik osata mingeid füüsilise piiride seadmise oskusi. Eriti neid võtteid, mis ei tee haiget ja on ohutud. Tean nüüd omast käest dilemmat, kui näen, et ühe õpilase elu on ohus, ja selleks, et teda säästa, pean tegema teisele haiget.

Paul (37), kehalise kasvatusõpetaja

PROBLEEMSE KÄITUMISE SEKKUMISE MUDEL

Sammsammuline liikumine, kui agressioon ja vastupanu suureneb.

1. Sinu enda rahulik ja professionaalne käitumine ja kontakti meetodid. Personali käitumine ja hoiakud, keha-keel, positsioneerimine (näiteks kui noor istub, kükitan, et kontakti saamiseks samale tasandile laskuda), koostöö kolleegidega ja kontakti võtmise meetodid.

2. Suhtlemine ja piiride seadmine: suhte loomine, aktiivne kuulamine, dialoog, järelduste tegemine, verbaalne piiride seadmine.

3. Füüsiliste piiride seadmine, eskortimine (näiteks oma tuppa).

4. Hädakaitse: kaitse vägivald eest, füüsiline piiride seadmine agressiooni ja vägivald peatamiseks, abivahendite ja sundmeetmete kasutamine. (Näiteks viiakse ründaja istuvasse asendisse, kui tema rünnak või vastupanu jätkub ning seisvas asendis ei suudeta kontrolli hoida.)